NAZAR ESHONQULNING “MAYMUN YETAKLAGAN ODAM” HIKOYASIDA INSON TAQDIRI

Xolliyeva Madina Bahodir qizi
Shahrisabz davlat pedagogika instituti
Magistranti

Nazar Eshonqul o‘zbek adabiyotida inson ruhiyati, uning ichki kechinmalari va hayot oldidagi murakkab tanlovlarini o‘ziga xos badiiy uslubda tasvirlagan ijodkorlardan biridir. Adib asarlarida insonning tashqi hayoti bilan bir qatorda uning ruhiy olami, iztiroblari, yolg‘izligi va taqdir oldidagi mas’uliyati muhim o‘rin egallaydi. “Maymun yetaklagan odam” hikoyasi ham inson hayotining murakkab qirralarini ochib beruvchi, o‘quvchini hayot mazmuni va insoniylik mohiyati haqida fikrlashga undovchi asarlardan biridir.

Hikoyada inson taqdiri oddiy hayotiy voqealar orqali emas, balki ramziy va falsafiy tasvirlar yordamida yoritiladi. Asar markazida turgan obrazning hayot yo‘li orqali insonning o‘zligini anglash, o‘tgan umriga nazar tashlash va hayot davomida qabul qilgan qarorlarining oqibatlari ko‘rsatiladi. Shu jihatdan hikoyadagi taqdir tushunchasi faqat inson boshiga keladigan voqealar yig‘indisi sifatida emas, balki uning tanlovi, dunyoqarashi va ruhiy holati bilan bog‘liq jarayon sifatida namoyon bo‘ladi.

“Maymun yetaklagan odam” nomining o‘zi ham chuqur ramziy mazmunga ega. Maymun obrazi insonning tabiiy ehtiroslari, tuban istaklari yoki ong va iroda ustidan hukmron bo‘lib qolishi mumkin bo‘lgan holatlarning ramzi sifatida talqin qilinishi mumkin. Odamning maymunni yetaklab borishi esa inson hayotida tashqi ko‘rinish bilan ichki mohiyat o‘rtasidagi qarama-qarshilikni anglatadi. Asardagi ramziy tasvirlar o‘quvchini voqealarning yuzaki mazmunidan tashqariga chiqib, qahramonning ruhiy holati va hayotiy taqdiriga chuqurroq nazar tashlashga undaydi.

Hikoyada inson taqdiri vaqt va xotira tushunchalari bilan ham chambarchas bog‘langan. Inson o‘z hayotining muayyan bosqichlarida qilgan tanlovlarini keyinchalik boshqacha baholashi mumkin. O‘tgan vaqt esa ortga qaytmaydi. Shu sababli asarda umrning qadri, insonning o‘z hayotiga munosabati va kechikkan anglash muammosi alohida ahamiyat kasb etadi. Qahramon taqdirini kuzatar ekanmiz, inson hayotidagi eng katta fojealardan biri o‘zligini vaqtida anglamaslik va hayotning muhim imkoniyatlarini boy berish ekanini his qilamiz.

Asarning muhim jihatlaridan biri shundaki, muallif insonni faqat jamiyat yoki tashqi sharoit qurboni sifatida ko‘rsatmaydi. Insonning o‘z qarorlari, ichki zaifliklari va hayotga bo‘lgan munosabati ham uning taqdirini shakllantiruvchi omillar sifatida namoyon bo‘ladi. Shu nuqtayi nazardan hikoya o‘quvchini

“inson taqdirini kim belgilaydi?” degan falsafiy savol ustida mulohaza yuritishga chorlaydi. Taqdir va tanlov, iroda va ojizlik, xotira va vaqt kabi tushunchalar asar mazmunining asosiy qatlamlarini tashkil etadi.

Nazar Eshonqul hikoyada insonning ichki dunyosini bevosita izohlashdan ko‘ra, ramziy obrazlar va badiiy detallar orqali ifodalashga intiladi. Bu usul asarning falsafiy mazmunini kuchaytiradi. O‘quvchi qahramonning holatini faqat tashqi voqealar orqali emas, balki uning ruhiy kechinmalari va ramziy obrazlar orqali anglaydi. Natijada hikoyadagi inson taqdiri umumlashgan mazmun kasb etib, alohida bir shaxs hayotidan tashqari, insoniyatga xos muammolarni ham ifodalaydi.

Hikoyaning tarbiyaviy ahamiyati ham insonning o‘z hayotiga befarq bo‘lmasligi, tanlovlarining oqibatlarini anglab yetishi va insoniy qadrini saqlashi zarurligida ko‘rinadi. Inson uchun umrning mazmuni faqat yashab o‘tishda emas, balki o‘zligini anglash, hayotidagi mas’uliyatni his qilish va ma’naviy jihatdan o‘zini tarbiyalashda namoyon bo‘ladi. Shu ma’noda asar yosh avlodni hayotga ongli munosabatda bo‘lishga, o‘z qarorlarini tahlil qilishga va insoniy qadriyatlarni asrashga undaydi.

Xulosa qilib aytganda, Nazar Eshonqulning “Maymun yetaklagan odam” hikoyasida inson taqdiri murakkab falsafiy va ruhiy hodisa sifatida tasvirlangan. Asarda insonning hayot yo‘li, o‘zligini anglashi, tanlovlari, vaqt va xotira bilan bog‘liq kechinmalari ramziy obrazlar orqali ochib beriladi. Hikoya o‘quvchini tayyor xulosaga emas, balki inson hayotining mazmuni, taqdir va shaxsiy mas’uliyat haqida mustaqil fikrlashga chorlaydi. Shu jihatdan asar inson ruhiyatini badiiy-falsafiy tahlil qilish, hayotning mazmuni va insonning o‘z taqdiri oldidagi mas’uliyatini anglash nuqtayi nazaridan muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Quronov D. Adabiyot nazariyasi asoslari: darslik. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2021. – 311 b.
2. Qosimov M.H. Istiqlol yillarida hikoyachilik taraqqiyoti (Nazar Eshonqul ijodi misolida) // Oriens. – 2022. – №12. – B. 536–540.
3. Mo‘minova S.A., Eshpo‘latova K. Nazar Eshonqul va Frans Kafka ijodining mushtarak jihatlari // Ijtimoiy fanlarda innovatsiya onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – №3. – B. 71–75.
4. Abdullayev H.D. O‘zbek adabiyoti tarixi: o‘quv qo‘llanma. – Toshkent: O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi nashriyot-matbaa birlashmasi, 2020. – 156 b.
5. Jo‘raboyeva Y.Sh. Nazar Eshonqul hikoyalarida ramziylik // Zamonaviy tilshunoslik va adabiyotshunoslikda konseptual tahlil muammolari. – Termiz, 2024. – B. 22–23.

